

Økologisk griseproduktion og miljøpåvirkninger

Behov for justering af normer for udledninger fra økologisk grisehold

Hovedbudskab

De nuværende normer for ammoniak, lattergas og metan udledninger fra økologisk grisehold afspejler ikke den faktiske praksis. En stor del af gødningen fra økologiske søer, pattegrise og smågrise afsættes direkte i marken, mens normerne i for høj grad behandler gødningen som stald- og lagergødning. Det kan give en skæv beregning af både gødningsværdi, klimaaftryk og en kommende klimaafgift per dyr.

De vigtigste pointer

- Økologiske søer og pattegrise er i marken næsten hele tiden. Gødningen afsættes derfor direkte på arealet og bør beregnes af dyr - ikke som gødning i stald og lager.
- Emissionerne fra gødning i stald og lager er markant højere end emissionerne fra gødning, der afsættes direkte i marken. For metan er forskellen omkring en faktor 100.
- Forkerte normer kan reducere den beregnede gødningsværdi på bedriften og dermed påvirke gødningsplanlægning, udbytter og arealbehov.
- Når klimaaftryk og klimaafgift beregnes på baggrund af nationale emissionsopgørelser, skal økologisk praksis indgå korrekt. Ellers risikerer økologiske grisebedrifter at blive overbelastet i beregningerne.

Baggrund: hvorfor normerne bør justeres

Økologiske gårde med grisehold kan blive påvirket negativt, hvis de normer, der bruges til at beregne udledninger, ikke afspejler den faktiske produktionsform. Det gælder både i gødningsplanlægningen, i beregningen af klimaaftryk pr. kg grisekød og i et fremtidigt afgiftsgrundlag.

I økologisk griseproduktion foregår en væsentlig del af gødningsafsætningen direkte i marken. Søer farer på friland, pattegrise går sammen med soen, og smågrise fodres ofte videre i marken, inden den egentlige slagtesvineproduktion begynder. Det adskiller sig grundlæggende fra konventionel produktion, hvor gødningen i højere grad opsamles i stald og gødningslager.

Når gødningen afsættes direkte i marken, er emissionsprofilen en anden end for gødning, der først opsamles, opbevares og senere udbringes. Derfor er der behov for, at normer og emissionsfaktorer korrigeres, så de afspejler økologisk praksis.

Gødningsopsamling i økologisk grisehold

Sohold og pattegrise

En økologisk so farer i gennemsnit to gange om året og har typisk 12-18 pattegrise pr. kuld. Med gennemsnitlige produktionsresultater regnes der med 25,5 pattegrise pr. årssø. Pattegrisene må tidligst fravænnest ved 7 uger, hvor de typisk vejer omkring 16 kg. I den konventionelle produktion fravænnest oftest ved 4 uger, hvor vægten er ca. 7 kg.

Ved gennemsnitlig fodring og fodereffektivitet udskilles der efter fordøjelsen ca. 30,2 kg kvælstof pr. årssø inkl. Pattegris til 16 kg. Heraf er ca. 8,73 kg N i fæces og 21,5 kg N i urin.

Da søer og pattegrise kun opholder sig i marken, er der reelt ingen tab fra stald og lager. Kvælstof fra denne del af produktionen bør derfor opgøres af dyr og indgå direkte som gødning i marken. Kvælstofmængden er nu beregnet til 24,8 kg N pr. årssø, af lager (1)

Smågrise

Før den egentlige opfedning begynder, fodres smågrisene typisk i marken med specialfoder fra ca. 16 kg til ca. 31 kg. I denne periode afsættes der i gennemsnit 0,407 kg N pr. gris direkte i marken, fordelt på 0,136 kg N i fæces og 0,271 kg N i urin.

Enkelte producenter har smågrisene i stald i denne fase. I de tilfælde vil der også være gødning i stald og lager og dermed et mindre ammoniaktab. For denne produktionsform er kvælstofmængden af lager beregnet til 0,345 kg N pr. dyr.

Slagtesvin

Slagtesvin fra ca. 31 kg til 115 kg produceres typisk i stalde med udearealer. Indendørs er der ofte dybstrøelse, mens udearealet typisk har betongulv med delvis spaltegulv. Det antages, at ca. 30 procent af gødningen afsættes inde og ca. 70 procent ude. I alt regnes der med 2,89 kg N af lager.

Hvis slagtesvineproduktionen foregår udendørs, afsættes der af dyr ca. 3,91 kg N pr. dyr. Heraf kommer 1,22 kg N fra fæces og 2,70 kg N fra urin. Afhængigt af staldsystemet produceres der både dybstrøelsesgødning og gylle. Samlet produceres der ca. 2,85 kg N til spredning (af lager), mens ca. 1,02 kg N tabes som ammoniak.

Konsekvens for gødningsplanlægningen

En landbrugsbedrift må højst udbringe 170 kg kvælstof pr. ha pr. år (2). Derfor har opgørelsen af kvælstof i gødningen direkte betydning for, hvor meget gødning en økologisk grisebedrift kan planlægge efter.

Aarhus Universitet udgiver årligt normtal for husdyrgødning. Tallene er baseret på produktionsvilkår som staldsystem, fodring, antal fravænnede grise og afgangsvægt, og de beskriver indholdet af N, P og K af lager for forskellige stald- og lagersystemer.

Disse normtal bruges i gødningsplanlægningsværktøjer til at beregne, hvor meget kvælstof, kalium og fosfor der kommer i lageret og efterfølgende kan udbringes. Problemet er, at tallene ikke stemmer overens med produktionen af de økologiske søer og smågrise, der selv afsætter gødningen direkte i marken.

For økologisk produktion bør gødningsværdien derfor opgøres ud fra dyrenes faktiske opholdstid og gødningsafsætning på arealet. Areal krav og gødningsværdi bør beregnes på samme måde, som hvis gødningen var opsamlet og udbragt maskinelt. For emissionsberegninger af denne gødning skal emissionsfaktorer, der gælder for direkte afsætning i marken, bruges.

Konsekvens for klimaberegningen pr. kg grisekød

Klimaaftryk pr. kg grisekød beregnes typisk som summen af emissioner fra foder, eventuelt køb af dyr, stald- og lagerbygninger samt emissioner fra stald og lager. Transport, slagting og detaillerede indgår normalt ikke i selve produktionsopgørelsen (af gård).

Under de nuværende forhold findes der begrænsede klimatal for økologisk grisekød, og der anvendes derfor ofte tal fra konventionel produktion. Det giver risiko for overvurdering, fordi økologisk grisehold har mindre bygningsmasse og mindre gødningsmængde i stald og lager.

Når dyrene går ude og græsser, deponerer de urin og fæces direkte i marken. Gødningen bliver dermed en del af næringsstofforsyningen til græs og efterfølgende afgrøder. Hyppigt foldskifte kan desuden mindske risikoen for udvaskning, som også indgår i klimaberegningen for foderproduktionen.

Konsekvensen er, at klimaaftrykket pr. dyr og pr. kg produceret kød bør beregnes med særskilte antagelser for økologisk produktion. Ellers risikerer klimaaftrykket at blive beregnet for højt.

Konsekvens for klimaafgift pr. dyr

En kommende CO₂e-afgiftsregulering på husdyr forventes at tage udgangspunkt i de nationale emissionsopgørelser. Derfor er det afgørende, at de nationale opgørelser kan skelne korrekt mellem konventionel og økologisk produktionspraksis.

I National Inventory Document 2026 (3) kategoriseres økologiske grise separat, hvilket giver mulighed for differentiering. Men flere normtal mangler fortsat at blive opdateret, før opgørelsen kan betragtes som repræsentativ for økologisk griseproduktion. Et konkret problem er, at gødning fra drægtigheds- og farefolde kategoriseres som deep pit-gødning, selv om det ikke svarer til praksis.

Hvis afgiftsmodellen skal afspejle dyrenes faktiske drivhusgasemissioner, skal beregningerne derfor justeres med korrekte emissionsfaktorer og korrekt kategorisering af gødningen.

Anbefalinger

- Normtal for økologiske søer, pattegrise og smågrise bør opgøres ud fra gødning afsat direkte i marken, når det svarer til praksis.
- Emissioner fra stald og lager bør kun indgå for den del af produktionen, hvor gødningen faktisk opsamles og opbevares.
- Klimaberegninger for økologisk grisekød bør baseres på økologiske fodermidler, økologisk bygningsmasse og faktiske emissioner fra gødningen i stald og lager.
- Den nationale emissionsopgørelse bør opdateres, så økologisk griseproduktion kan indgå retvisende i et fremtidigt klimaafgiftsgrundlag.
- Der bør udarbejdes konkrete beregningseksempler, der viser forskellen mellem nuværende normtal og en korrigeret økologisk opgørelse for gødningsplanlægning og klimaaftryk.

Kort konklusion

Økologisk griseproduktion adskiller sig væsentligt fra konventionel produktion, fordi en stor del af gødningen afsættes direkte i marken. Det reducerer behovet for stald- og lageropbevaring og ændrer emissionsprofilen. Derfor bør normer, klimaberegninger og et kommende afgiftsgrundlag justeres, så de afspejler de faktiske forhold i økologisk griseproduktion.

Referencer

- 1) Kapitel 1 Normtal for husdyrgødning 2025/2026
- 2) EU nitratdirektivet, bilag III, punkt 2
- 3) National Inventory Document (NID) 2026 Annex Agricultural emission factors.